

ANALÝZA

Praha, 1. 11. 2012

ZMĚNY VE STRUKTUŘE VÝDAJŮ DOMÁCNOSTÍ V ZEMÍCH EU

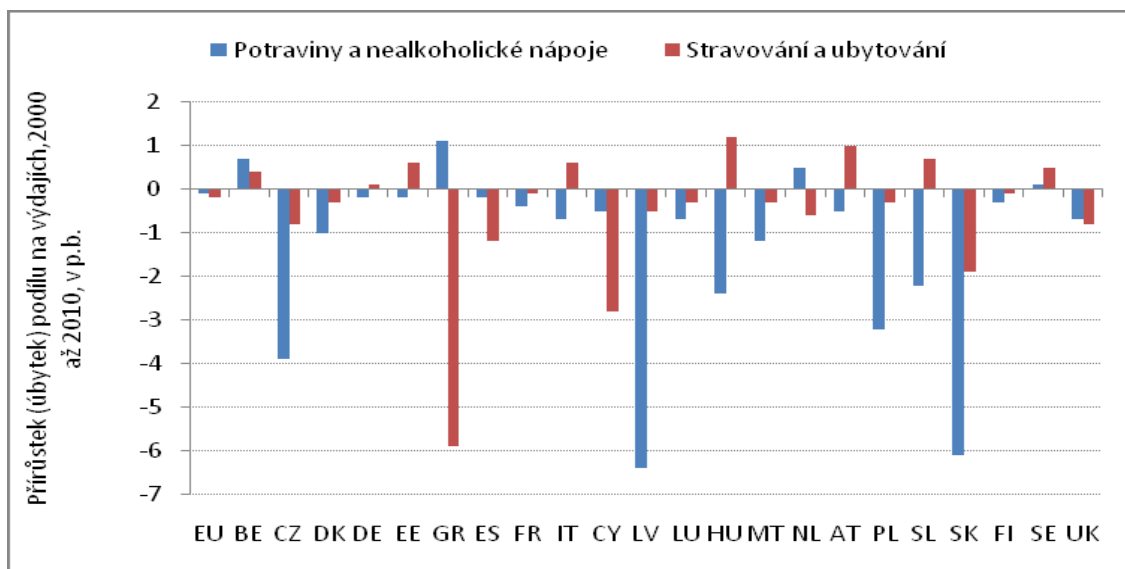
Struktura výdajů domácností prochází vývojem, který je ovlivněn především cenou zboží a služeb. A tak skupina zboží či služeb, která dominovala před pár lety ve výdajích domácností, se dnes může ocitnout na úplně jiné pozici. Na první pohled, rozuměj pořadí podle jednotlivých oddílů zboží a služeb, nejsou mezi zeměmi EU prakticky žádné větší rozdíly. Při detailnějším pohledu objevíme řadu zajímavých skutečností a odlišností. Jak se v průběhu let 2000 až 2010 změnila struktura výdajů domácností v ČR a v ostatních zemích EU ukazuje následující stať.

Statistika sleduje strukturu výdajů domácností v zásadě ze dvou pohledů. Jedním z nich jsou data ze statistiky rodinných účtů, druhým pak data z národních účtů. Výsledné konkrétní hodnoty z obou zdrojů se poněkud liší, základní trendy ale zachycují stejně. V tomto článku se budeme věnovat sledování výdajů na konečnou spotřebu domácností dle metodiky národních účtů. Ta umožňuje srovnání výdajů domácností v různých zemích EU, což je předmětem této staťi. Z 27 států EU se do srovnání nedostalo pět zemí – Bulharsko, Irsko, Litva, Portugalsko a Rumunsko, za které nebyly k dispozici odpovídající data. Pro srovnání v čase byly využity údaje za roky 2000 a 2010, které by měly dostatečně ilustrovat změny ve struktuře výdajů domácností. Struktura výdajů domácností byla sledována podle šesti nejvýznamnějších oddílů z tzv. Klasifikace individuální spotřeby podle účelu (CZ – COICOP). Těmito oddíly byly: - potraviny a nealkoholické nápoje, - bydlení, voda, energie, paliva, - doprava, - rekreace a kultura, - stravování a ubytování, - ostatní zboží a služby.

V grafu 1 je zachycena změna podílu na výdajích domácností mezi roky 2000 a 2010 za dva oddíly, a to *potraviny a nealkoholické nápoje* a *stravování a ubytování*. Patrné jsou rozdíly mezi starými a novými členy EU. Zatímco u starých členů přírůstek u obou oddílů osciluje mezi hodnotou +1 až -1 p. b., tak u nových členů jsou rozdíly mezi rokem 2000 a 2010 výraznější. V západoevropských zemích se podíl výdajů na potraviny a stravovací a ubytovací služby víceméně stabilizoval již v předchozích desetiletích, kdežto u nových členů stále probíhá proces, který můžeme zkráceně charakterizovat jako „pokles váhy potravin ve vydáních domácností“. Nejvýraznější byl pokles podílu potravin ve výdajích domácností v Lotyšsku (-6,4 p. b.) a na Slovensku (-6,1 p. b.). Česko mělo třetí největší pokles podílu potravin a nealkoholických nápojů ze zemí EU (-3,9 p. b.). Vysvětlení lze hledat v tom, že ceny potravin, které jsou ovlivněny poměrně ostrým konkurenčním bojem, rostou pomaleji než ceny např. služeb spojených s bydlením. Vzhledem k tomu, že hodnoty za rok 2010 u nových členských zemí ještě stále nedosáhly hodnot starých zemí, dá se očekávat ještě další pokles podílu potravin ve struktuře výdajů domácností v těchto zemích. V podílu *stravovacích a ubytovacích služeb* na celkových výdajích domácností nejsou patrné tak velké rozdíly mezi roky 2000 a 2010 a ani mezi novými a starými členy EU. Poměrně značně se ale vymyká Řecko, kde došlo k silnému poklesu podílu výdajů na tyto služby (-5,9 p. b.) pravděpodobně v důsledku omezení výdajů řeckých domácností za tyto „zbytné“ služby. Podobné byly důvody poklesu podílu i na Kypru.

ANALÝZA

Graf č.1: Změna podílu na výdajích domácností v zemích EU^{*)} mezi roky 2000 a 2010 v p. b.

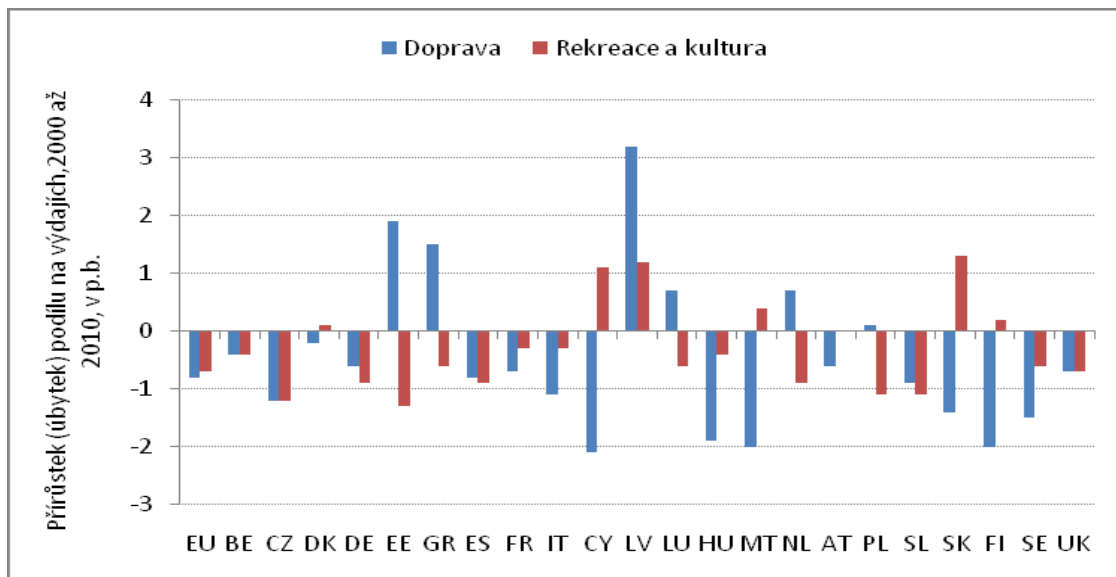
Zdroj: Eurostat, vlastní výpočet

*) Zkratky zemí: Belgie (BE), ČR (CZ), Dánsko (DK), Estonsko (EE), Finsko (FI), Francie (FR), Itálie (IT), Kypr (CY), Lotyšsko (LV), Lucembursko (LU), Maďarsko (HU), Malta (MT), Německo (DE), Nizozemsko (NL), Polsko (PL), Rakousko (AT), Řecko (GR), Slovensko (SK), Slovinsko (SL), Spojené království (UK), Španělsko (ES), Švédsko (SE).

V dalším grafu je zachycena změna podílu u dalších dvou oddílů klasifikace CZ – COICOP, a to u dopravy a rekreace a kultury. Do *dopravy* jsou mj. řazeny nákup automobilů, provoz osobních dopravních prostředků a dopravní služby. Do *rekreace a kultury* řadíme mj. výrobky dlouhodobé spotřeby pro rekreaci a kulturu, rekreační a kulturní služby, dovolenou s komplexními službami. Ve většině zemí váha těchto dvou oddílů ve výdajích domácností klesla, a to bez ohledu na to, zda se jedná o staré či nové členy EU. Na jedné straně domácnosti ve většině zemí EU tak pravděpodobně v souvislosti s hospodářským propadem omezily své výdaje v těchto dvou skupinách zboží a služeb. Na druhé straně se projevil i pomalejší růst cen především v oddíle rekreace a kultury. Jedinou zemí, kde váha obou oddílů ve struktuře výdajů domácností vzrostla, bylo Lotyšsko (doprava +3,2 p. b., rekreace a kultura +1,2 p. b.). V ČR oba oddíly zaznamenaly mezi roky 2000 a 2010 pokles shodně o 1,2 p. b.

ANALÝZA

Graf č. 2: Změna podílu na výdajích domácností v zemích EU mezi roky 2000 a 2010 v p. b.

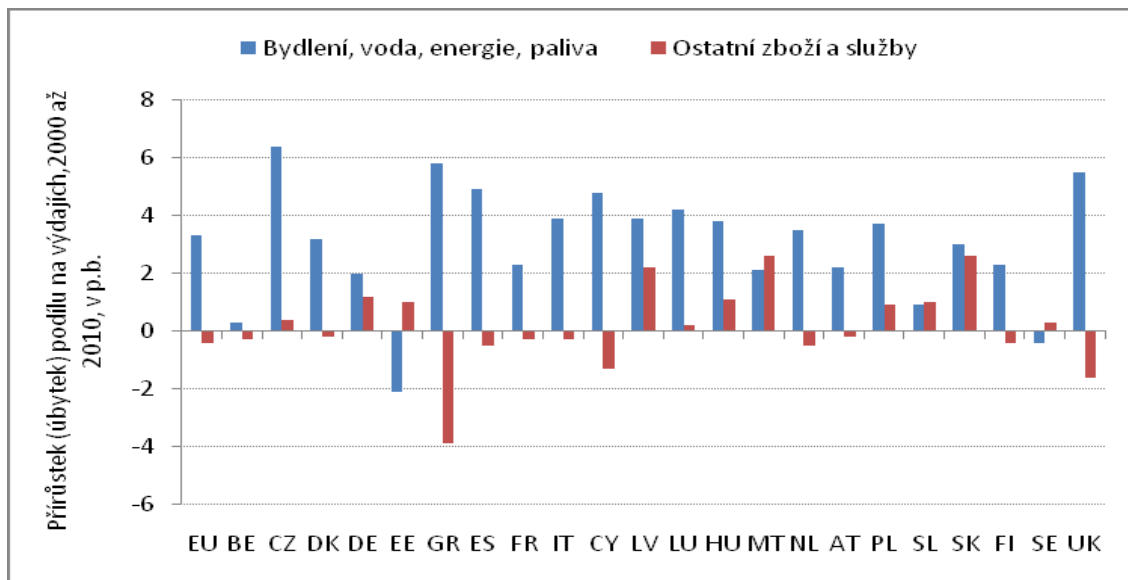

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočet

V grafu 3 jsme hodnotili změnu podílů ve struktuře výdajů domácností u oddílů *bydlení, voda, energie, paliva* a *ostatní zboží a služby* (sem mj. patří osobní péče, sociální péče, pojištění, finanční služby jinde neuvedené). Váha výdajů za bydlení ve všech sledovaných zemích EU mezi roky 2000 a 2010 rostla až na 2 výjimky, kterými bylo Estonsko (-2,1 p. b.) a Švédsko (-0,4 p. b.). Nárůsty podílů výdajů na bydlení byly vesměs velmi vysoké a nejvyšší vůbec byly v Česku, kde vzrostly o 6,4 p. b. Projevily se tak deregulace cen bydlení, nárůsty cen vodného a stočného vyvolané investicemi do vodovodní soustavy i ceny stále dražšího plynu. Rozdíly mezi starými a novými členskými zeměmi v podílu výdajů na bydlení z celkových výdajů domácností se prakticky k roku 2010 vyrovnaly. Jen čtyři státy EU nedosáhly v roce 2010 hodnoty podílu výdajů na bydlení za celou EU realizované v roce 2000 (20,3 %), a těmi byly Malta (12,5 %), Kypr (19,1 %), Slovinsko (19,9 %) a Španělsko (20,2 %). Nejen tedy v nových ale i ve starých zemích EU je trendem růst podílu výdajů na bydlení, vodu, energii a paliva z celkových výdajů domácností. Trochu větší rozdíly jsou mezi starými a novými členy v posledním sledovaném oddílu – výdajích na *ostatní zboží a služby*. Nové členské země u nich dosahují nižšího podílu na výdajích domácností a jen pozvolna se přibližují starým členským zemím. Výrazný pokles jejich zastoupení na výdajích domácností byl mezi roky 2000 a 2010 dosažen v Řecku (-3,9 p. b.), což souvisí asi s hospodářským oslabením této země.

ANALÝZA

Graf č. 3: Změna podílu na výdajích domácností v zemích EU mezi roky 2000 a 2010 v p. b.

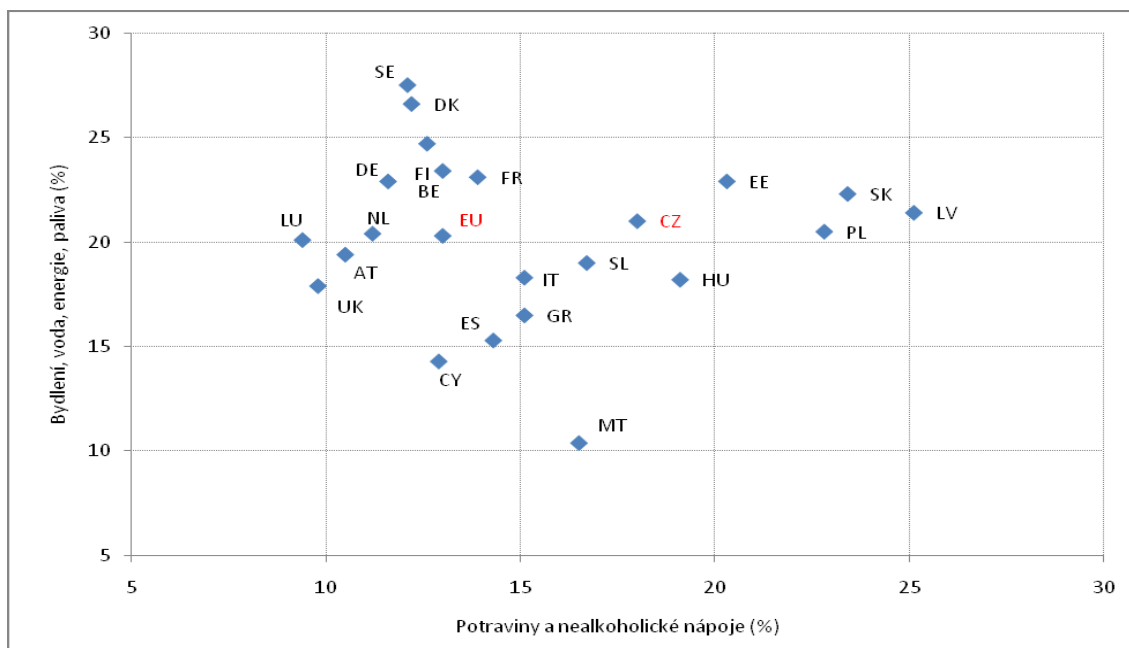

Zdroj: Eurostat, vlastní výpočet

Poslední dva grafy zachycují, jak se *vyvíjelo postavení jednotlivých zemí EU*, porovnáme-li podíl výdajů na bydlení, vodu, energii a paliva a na potraviny a nealkoholické nápoje. Graf 4 zachycuje stav roku 2000, graf 5 stav roku 2010, stupnice obou grafů jsou shodné. V roce 2000 je vidět, jak všechny nové země včetně Česka měly výrazně vyšší podíl výdajů na potraviny, přičemž podíl výdajů na bydlení byl v mnohých z nich již prakticky na průměru EU. V Česku byl již nepatrně vyšší (o 0,7 p. b.). V roce 2010 se nové země „přiblížily“ starým členům, Česko se mezi ně prakticky plně zařadilo. Jeho podíl výdajů na bydlení již přesáhl průměr EU o 3,8 p. b. vlivem deregulace nájemného a růstem cen za energie a vodu. Z obou grafů je tedy zřejmé sblížení starých a nových členských zemí.

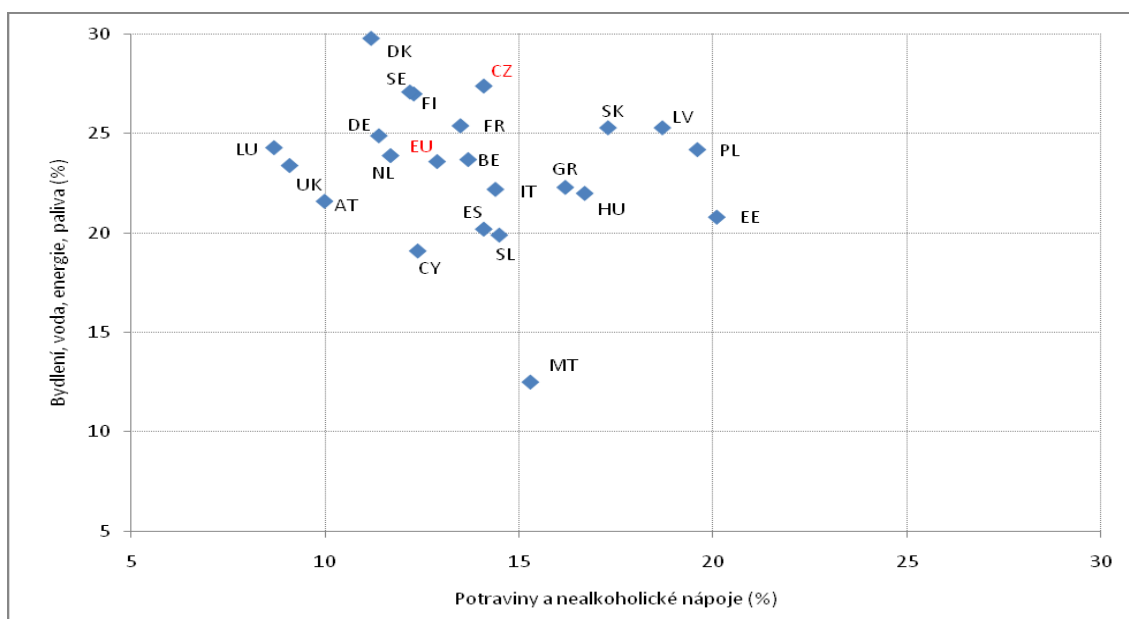
ANALÝZA

Graf č. 4: Podíl výdajů na bydlení a potraviny z celkových výdajů domácností v zemích EU, rok 2000

Zdroj: Eurostat

Graf č. 5: Podíl výdajů na bydlení a potraviny z celkových výdajů domácností v zemích EU, rok 2010

Zdroj: Eurostat

ANALÝZA

Struktura výdajů domácností v jednotlivých zemích EU se sblíží, především je to patrné při rozdělení zemí na dva bloky – staré a nové země. Podíl výdajů na bydlení roste, naopak podíl výdajů na potraviny v zemích EU klesá. V Česku je podíl výdajů na bydlení, vodu, energie a paliva velmi vysoký, a to i v porovnání s ostatními zeměmi EU. Rozdíly v zastoupení výdajů domácností na bydlení souvisí vedle cen za bytové služby i s odlišnou vlastnickou strukturou bytového fondu v rámci zemí EU. Ve státech s nižší vahou vlastnického bydlení (např. severské země, Německo či Francie) směřují obvykle domácnosti do bydlení větší podíl svých výdajů.

Tomáš Mládek

analytik

oddělení svodných analýz ČSÚ

tel.: 274052429

mail: tomas.mladek@czso.cz